

DECEMBER 2004
NUMMER 24

In dit nummer

- **Natuurdoelen en de economie in Zuid-Limburg**
- **ECNC en MNP bundelen krachten**
- **Vloer onder thematisch assessment is gelegd**
- **Agrarisch natuurbeheer en landschapskwaliteit**
- **Koppeling ecologische data aan Bedrijven Informatie Net**
- **Project Natuurbalans 2005 van start**
- **25 jaar Vogelrichtlijn**
- **Overeenkomst WOT - Natuur en Milieu getekend**

Nieuws van het Natuurplanbureau

is een gezamenlijke uitgave van de planbureaupartners: RIVM, WUR, RIKZ en RIZA. De Natuurplanbureau functie valt onder de eindverantwoordelijkheid van het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP). Deze Nieuwsbrief gaat alleen over het Natuurplanbureau en is bedoeld voor planbureau medewerkers en/of geïnteresseerden in planbureauwerk binnen de partnerinstellingen.

Redactie: Bram ten Cate,
NPB – vestiging Wageningen
Postbus 47, 6700 AA Wageningen
Tel. (0317) 47 44 82
E-mail: info@npb-wageningen.nl
Internet: www.natuurplanbureau.nl

Abonnement

Aan- of afmelden voor de Nieuwsbrief kan uitsluitend via bovenstaand mailadres. Informatie uit deze Nieuwsbrief mag worden overgenomen mits de bron wordt vermeld.

**Nummer 25 van de Nieuwsbrief
verschijnt in februari/maart 2005**

Nieuws van het Natuurplanbureau

Natuurdoelen en de economie in Zuid-Limburg: een vreedzame coalitie?

Florence van den Bosch

Binnen het Milieu- en Natuurplanbureau vragen we ons regelmatig af hoe het kan dat de natuurdoelen die de rijksoverheid geformuleerd heeft, niet moeiteloos worden gerealiseerd. Ziedaar, een mooie taak voor gamma-wetenschappers om op deze vraag een eenduidig en bruikbaar antwoord te geven.

Het project "Natuur in beleidsprocessen; casus bedrijventerreinen Zuid-Limburg" is dan ook ingegeven vanuit de behoefte om een tipje van de sluier op te lichten. Een – wellicht voor velen niet eens zo heel verrassende uitkomst – van het onderzoek is het gegeven dat "de" overheid méér doelen blijkt te hebben dan het realiseren van een aaneengesloten Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en het beschermen van kwetsbare natuur. En dat die andere doelen soms conflicteren met natuurdoelen. Ook de manier waarop dit conflict wordt uitgevochten, hangt samen met het gegeven dat financiële belangen voor mensen vaak zwaarder wegen dan het bijdragen aan de realisatie van doelen waar betrokkenen niet direct beter van denken te worden.

Uit de casus "bedrijventerreinen Zuid-Limburg" blijkt dat de wens om bedrijven binnen de provinciegrenzen te houden, voor de meeste actoren met invloed, in althans dit besluitvormingsproces, zwaarder weegt dan doelen als een aaneengesloten EHS of het behoud van landschappelijke en cultuurhistorische waarden. Aan het gegeven dat de aanleg van bedrijventerreinen ten koste mag gaan van de kwaliteit van natuur en landschap, ligt onder meer de gedachte ten grondslag dat het bieden van een overschot aan ruimte voor bedrijvigheid dé manier is om economische groei te bewerkstelligen.

We kunnen natuurlijk niet stellen dat de overheden en maatschappelijke actoren in Limburg een verkeerde keuze gemaakt hebben. We kunnen wél concluderen dat – aangezien "de" samenleving van "de" overheid verwacht dat zij óók zorg draagt voor een goede kwaliteit van de natuur – de 'sector' natuur manieren moet vinden om actoren te motiveren om bij te dragen aan die kwaliteit. Actoren binnen de overheid en binnen de samenleving, voor wie natuur weliswaar belangrijk is, maar die toch regelmatig prioriteit leggen bij hele andere zaken.

De Natuurbalans 2004 laat zien dat er zich op dit moment verschillende mogelijkheden aandienen om actoren te motiveren om bij te dragen aan de realisatie van natuur- (kwaliteits)doelen. Zo stelt de Europese Unie met haar richtlijnen hoge eisen aan de kwaliteit van de leefomgeving en neigen de hervormingen in het Europese landbouwbeleid naar het stimuleren van een duurzamer manier van werken. Verschillende partijen binnen de Nederlandse overheid zijn bezig om samenhangende oplossingen te bedenken voor problemen rond onder meer water-, milieu- en natuurkwaliteit. En verschillende groepen in de samenleving ontplooiën initiatieven om bij te dragen aan een samenhangende kwaliteitsverbetering van natuur, milieu en water. Om maar een bekend voorbeeld van dat laatste te geven: boeren werken samen

in agrarische natuurverenigingen en proberen op die manier mogelijkheden te benutten om 'ecologie' te integreren in de bedrijfsvoering.

Dat zijn slechts een paar van de ontwikkelingen waarin kansen besloten liggen voor de realisatie van natuurdoelen. Het is aan de 'sector' natuur om die kansen te signaleren en te grijpen, en om uit te zoeken hoe, en met wie, ze dat het beste kan doen.

ECNC en MNP bundelen krachten in studies biodiversiteit en duurzaamheid

Maria Witmer

Op 29 oktober 2004 tekenden Rob Wolters van het ECNC (European Centre for Nature Conservation) en Fred Langeweg van het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) een Memorandum om samen te werken aan vraagstukken op het gebied van biodiversiteit en duurzaamheid in Europa.

Zij tekenden het Memorandum tijdens een workshop "*Biodiversiteit: uitdagingen in Europa, rol van onderzoek*" over vraag naar en aanbod van onderzoek. De belangrijkste conclusies van de workshop waren:

- onderzoekers moeten het beleid helpen om de doelen van *Malahide* (zie ook Nieuwsbrief nr. 23, pag.4) SMART te maken: Pan-Europese referenties en graadmeters afleiden om de ontwikkelingen te volgen. Instituten moeten hierin samenwerken, evenals bij het monitoren van de graadmeters. Het gaat niet alleen om ecologische graadmeters, maar om 'people, planet, profit'.
- Instituten moeten samenwerken in assessments naar de mogelijkheden om deze doelen te bereiken. Welke maatregelen zijn het efficiëntst?
- Niet alleen natuur*behoud* is van belang, maar de duurzame ontwikkeling van regio's, de relatie tussen natuurbehoud en armoedebestrijding, en de ecologische footprint van consumptie en productie, bijvoorbeeld in de sectoren

landbouw, olie- en gaswinning, visserij en bosbouw.

- Communicatie met doelgroepen en beheerders is wezenlijk, evenals het bundelen en toegankelijk maken van alle kennis die er is. Het onderzoek moet zich beter richten naar de behoeften van het beleid. Te denken valt aan een Natuurcompendium en Natuurbalans voor Europa.

The ECNC-MNP collaboration will focus on the following activities:

- Monitoring, assessment and reporting on the state of nature and biodiversity in Europe, with a focus on the implementation of relevant decisions by the Convention on Biological Diversity on monitoring and reporting in Europe, in particular via the implementation of the Kyiv Biodiversity Monitoring and indicator target. Further developing and implementing an indicator-based structural monitoring and reporting for the EU (taking into account the recommendations from the Malahide stakeholder conference 'Sustaining life, sustaining livelihoods' (May 2004));
- Integrated assessments of impacts of developments in land use sectors in Europe on nature, biodiversity and landscapes;
- Scenario development in the field of the relationship between nature, biodiversity and landscapes and developments in land use and socio-economic sectors;
- The Pan-European Ecological Network (including Natura 2000) and the impact of climate change on species and habitats;
- Input into the national activities in The Netherlands.

Vloer onder thematisch assessment is gelegd

Petra van Egmond en Tanja de Koeijer

Dinsdag 5 oktober 2004 is een workshop gehouden waarbij (tussen)resultaten van de verschillende deelonderzoeken van het Thematische Assessment Agrarisch en Particulier Natuurbeheer zijn gepresenteerd.

De sprekers werden eerst uitgedaagd hun hoofdboodschappen voor het beleid te formuleren. Die hoofdboodschappen zijn vervolgens aangevuld en aangescherpt door de deelnemers aan de workshop. De middag was verdeeld in twee blokken. Eén waarbij de economische en ecologische aspecten van agrarisch en particulier natuurbeheer aan bod kwamen. Eén waarbij de sociale kant aan bod kwam; hoe staan boeren en particulieren tegenover beheer.

Dick Melman (Alterra) beet de spits af over weidevogelbeheer, een verhaal wat deels al gepresenteerd is in de Natuurbalans 2004. Carla Grashof (Alterra) verhaalde over haar onderzoek naar botanisch beheer en Hans de Molenaar (Alterra) over zijn botanische onderzoeksresultaten bij veldonderzoek in Gaasterland. Jan Luijt (LEI) en Nico Polman (Wageningen Universiteit) belichtten twee zijden van de kostenkant: de kosten voor het ministerie van LNV van verschillende vormen van beheer en de transactiekosten die met verschillende vormen van natuurbeleid gemoeid zijn.

Begin 2005 verschijnt het Thematisch Assessment in rapportvorm. In het rapport wordt agrarisch en particulier natuurbeheer benaderd vanuit drie invalshoeken die ook op de workshop van 5 oktober aan bod zijn geweest: 1) wat is de ecologische effectiviteit van het beheer, 2) wat zijn de kosten van het beheer voor LNV en 3) wat is de deelnamebereidheid van de beheerders.

Aan de hand van deze drie invalshoeken belicht het rapport de effecten van de koerswijziging van verwerving naar beheer. Het accent van het rapport ligt op de huidige situatie. Daarnaast is aandacht voor de perspectieven van agrarisch en particulier natuurbeheer in de toekomst. In de volgende Natuur-verkenning zal beheer en de omslag van verwerving naar beheer een van de thema's zijn. De verkenning heeft een toekomstgericht karakter met een focus op beleidsopties en perspectieven.

Daarna werden de actoren van het agrarische en particuliere natuurbeheer belicht. Raymond Schrijver (LEI) deed dit aan de hand van een model waarmee de bedrijfseconomische kant van een boerenbedrijf onder de loep genomen is. Aspecten als hoeveel agrarisch natuurbeheer kan een boerenbedrijf economisch rendabel opnemen, welke pakketten zijn het meest aantrekkelijk en voor welk aandeel van het bedrijf passeerden de revue. Martien Voskuilen (LEI) verhaalde over zijn onderzoek naar welke landbouwbedrijven op dit moment deelnemen aan agrarisch natuurbeheer. Hans Leneman (LEI) sloot de rij presentaties af met resultaten van zijn enquêtes en interviews met boeren en particulieren over hun ervaringen met agrarisch en particulier natuurbeheer.

Het was een geslaagde middag. In de woorden van Paul Hinssen, de middagvoorzitter: "De vloer onder het thematisch assessment is gelegd". De uitdaging voor ons is om er een mooi huis van te maken.

Koppeling ecologische data aan Bedrijven Informatie Net

Tanja de Koeijer, Mark van Veen en Jaap Wiertz

Woensdag 10 november is onder voorzitterschap van Krijn Poppe (LEI) op verzoek van het MNP een workshop gehouden waarin de koppeling van ecologische data aan economische data via het BIN (Bedrijven Informatie Net) van het LEI centraal stond.

De deelnemers bestonden aan de ene kant uit personen die op verschillende wijze betrokken zijn bij het BIN (onderzoekers, boekhouders, en boeren) en aan de andere kant uit personen die betrokken zijn bij de ecologische informatievoorziening (onder meer het Netwerk Ecologische Monitoring, provinciale informatievoorziening en onderzoek naar de ecologische kwaliteit van het agrarisch gebied) en afkomstig waren van zowel provincies, als CBS, SOVON, DLG, MNP en Alterra.

Met elkaar constateerden we een duidelijk gebrek aan ecologische dataverzameling in het agrarisch gebied en de afwezigheid van

Verschenen Publicaties

Het Natuurplanbureau geeft sinds kort naast de Reeksen Planbureaustudies en 'Planbureau - werk in uitvoering' de reeks Planbureau rapporten uit. Tot nu toe bestaat de reeks voor een groot deel uit Achtergronddocumenten bij de Natuurbalans 2004. Een overzicht van verschenen publicaties is te vinden op de website: www.natuurplanbureau.nl.

heldere, beleidsrelevante indicatoren van de ecologische kwaliteit. Dit speelt vooral bij de monitoring van de ecologische effecten van agrarisch natuurbeheer. Daarnaast deelden we met elkaar het idee dat een koppeling van ecologische data aan bedrijfseconomische data een schat aan informatie kan opleveren, door naast inzicht in de natuurwaarden in het agrarisch gebied tevens inzicht te krijgen in de relatie tussen aan de ene kant beheer en bedrijfsvoering en aan de andere kant de natuurwaarde.

Afgesproken is dat het LEI in 2005 zal starten met een pilot. Deze pilot zal zo gekozen worden dat optimaal gebruik kan worden gemaakt van aanwezige informatie en bereidheid tot medewerking van benodigde personen/instaties. Ook is afgesproken dat deze bijeenkomst een follow up zal krijgen met een begeleidingscommissie van de op te starten pilot.

Agrarisch natuurbeheer en landschapskwaliteit

Dorien Huttenhuis van de Universiteit Utrecht heeft in opdracht van het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) een afstudeeronderzoek gedaan naar de potentiële bijdrage van agrarisch natuurbeheer aan de landschapskwaliteit. De maatregelen en doelstellingen van de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (SAN) zijn getoetst op hun potentiële bijdrage aan de kernkwaliteiten van het landelijke gebied uit SGR-2.

In de case-studie Gaasterland is getoetst aan het lokale gebiedsplan. Ook is in Gaasterland gekeken of de afgesloten SAN-contracten op de goede locatie liggen. De resultaten van het onderzoek zijn veelbelovend. Agrarisch natuurbeheer kan in potentie in veel gevallen een bijdrage leveren aan de verbetering van de landschapskwaliteit. De case-studie Gaasterland leert dat de afstemming tussen beheersovereenkomsten en gebiedsplannen verbeterd moet worden. Dat kan op twee manieren. Of door het gebiedsplan flexibeler vorm te geven, ofwel door bij het afsluiten van beheersovereenkomsten meer rekening te houden met de gebiedsplannen op het gebied van landschap. (Petra van Egmond)

Meer informatie: Huttenhuis, D.S., 2004. *De potentiële bijdrage van agrarisch natuurbeheer aan landschapskwaliteit*. Planbureau rapporten 15. Natuurplanbureau Wageningen.

Project Natuurbalans 2005 van start

Rijk van Oostenbrugge

Op 1 december is het project Natuurbalans 2005 van start gegaan. Het thema van de Natuurbalans 2005 is 'geldstromen'. Opdrachtgever LNV vraagt ons om als onderdeel van dit thema ook informatie over de kosteneffectiviteit van het natuurbeleid op te nemen. Dit doen we onder meer door in te zoomen op twee gebieden: de duinen en het rivierengebied. Het thema 'landschap en ruimtegebruik' is een onderwerp waar het MNP zelf sterk aan hecht, omdat het ruimtelijk beleid ook in 2005 een belangrijk onderwerp van de politieke agenda zal zijn. In 2005 gaan we meer dan in voorgaande jaren in op de wijze waarop provincies omgaan met rijksdoelen. Provincies krijgen immers steeds meer taken in het veld van natuur en landschap.

Het projectteam bestaat uit medewerkers van NPB-Wageningen, LEI, Alterra, RIZA, RIKZ en MNP-RIVM. Zoals gebruikelijk werken we ook nu weer met een kernteam. Dat bestaat dit jaar uit Rijk van Oostenbrugge (projectleider), Marijke Vonk (plv. projectleider), Marjon Hinssen (projectsecretaris), Joep Dirx (trekker van het thema 'landschap en ruimtegebruik') en Aris Gaaff (trekker van het thema 'geldstromen').

Vijftienvier jaar Vogelrichtlijn

Jos Notenboom

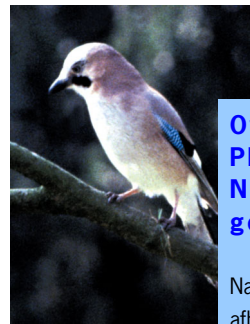
Aan het begin van het Europese natuur- en biodiversiteitsbeleid staat de Vogelrichtlijn. De richtlijn bestaat dit jaar 25 jaar en dat was de aanleiding om in Bergen op Zoom op 8 en 9 November terug te kijken naar wat er is bereikt en overeenstemming te krijgen over de noodzakelijk vervolgacties. De Conferentie was door Nederland als huidig voorzitter van de Raad van de Europese Unie georganiseerd. Dat er na 25 jaar nog steeds veel moet gebeuren werd tijdens de conferentie wel duidelijk. Beleidsmakers leggen uiteraard veel nadruk op datgene wat bereikt is. In de conclusies van de conferentie zijn de belangrijkste resultaten opgesomd. Vogelrichtlijngebieden beslaan 8% van het landoppervlak van de Europese Unie (van de 15 lidstaten voor de uitbreiding van 2004; red.). Wetlands en andere sleutelgebieden zijn beter beschermd en met een aantal bedreigde vogelsoorten gaat het beter. Verder is de expertise opgebouwd om vogelleefgebieden beter te beheren, is er overeenstemming over duurzame jacht en de handel in bedreigde vogelsoorten is gestopt.

De andere kant van de weegschaal slaat echter nog zwaar door want Vogelrichtlijn-

gebieden bestrijken iets minder dan 50% van de belangrijke vogelgebieden, 72% van de soorten genoemd in de richtlijn heeft een 'unfavourable conservation status', het gaat met de bejaagbare soorten erg slecht en de soorten van het agrarisch landschap en de trekvogels gaan nog steeds sterk achteruit.

De aanbevolen acties leggen onder meer de nadruk op spoedige volledige implementatie van de richtlijn en het instellen van het juiste beheer in de Vogelrichtlijngebieden. Verder is er aandacht voor invoering van actieplannen voor bedreigde soorten, betere integratie van de richtlijn in het milieu-, ruimtelijk-, landbouw-, bosbouw- en visserijbeleid en voldoende financiële middelen en betere communicatie en bewustwording. BirdLife International lanceerde tijdens de conferentie 'Birds of Europe II' en leverde veel gegevens aan over de toestand van vogels in Europa. Weer eens bleek de belangrijke rol van deze NGO in het Europese natuurbeleid en het sterke netwerk dat ze hebben. Ook beschikken zij over de beste Europees dekkende biodiversiteitsgegevens.

Behalve dat Nederland een prachtige en feestelijke

Overeenkomst WOT Planbureaufuncties Natuur en Milieu getekend

Na een weloverwogen traject van afbakening en formulering hebben de heren Kalden (Secretaris Generaal van het ministerie van LNV) en Dijkhuizen (voorzitter van de Raad van Bestuur van Wageningen UR) de overeenkomst WOT-MNP getekend. Daarin verplicht Wageningen UR zich om voor LNV de wettelijke onderzoekstaken voor de Natuurplanbureau en de Milieuplanbureaufunctie uit te voeren volgens de richtlijnen van het statuut Wettelijke Onderzoekstaken (WOT). LNV tekent daarbij voor de financiële middelen die een adequate uitvoering van deze taken mogelijk maakt en heeft het recht om deze uitvoering periodiek te toetsen. Hiermee is een einde gekomen aan de onduidelijkheid over wat er nu wel en wat niet tot de planbureauwerkzaamheden moest worden gerekend. Feit is dat nu de beide programma's Milieuplanbureaufunctie (385) en Natuurplanbureaufunctie (394), alsmede het onderbouwende onderzoek Natuurplanbureaufunctie in hun geheel onder deze WOT-MNP vallen. Omdat hierop al enige tijd geanticipeerd is, zal men in de dagelijkse praktijk weinig verschil merken, behalve dat de sturingstructuur op hoofdlijnen nu eenduidig vaststaat.

conferentie had georganiseerd, lijkt de ambitie van het Nederlands voorzitterschap niet veel verder te gaan dan een 'any other business' tijdens de milieuraad in december. Daar minister Veerman de tweede dag van de conferentie de hele dag aanwezig was en zich sterk geëngageerd toonde met het onderwerp mag je verwachten dat hij de conclusies van Bergen op Zoom mee neemt naar de landbouwraad. Voor veel vogels in Europa ligt daar immers de sleutel voor hun toekomst.

De rechter

